

Kaip laiku atpažinti pirmuosius autizmo požymius

Lietuvoje kasmet fiksuojama maždaug po tris šimtus naujų autizmo atvejų. Nors pirmuosius sindromo požymius galima pastebėti dar kūdikystėje, neretai tėvai į juos neatkreipia dėmesio, nepastebi. Dėl to vėliau pradėtos terapijos gali neduoti laukiamo rezultato.

Jei vieną dieną pastebėsite, kad jūsų vaikas kažkuo pradėjo skirtis nuo bendraamžių – sulėtėjo ar nustojo vystytis kalba, dingo jau atsiradę kalbos pradmenys, jei vaikas pradėjo domėtis ne daiktais, o jų detalėmis, jei sutriko miegas, mityba, atsirado keisti judesiai (lingavimas, vaikščiojimas pasistiebus) – metas sunerimti. Žinoma, gali būti, kad jūsų vaikučiui nieko blogo nėra, bet pasistenkite rasti kelias minutes ir pasitikrinkite, ar jis nepapuola į autizmo spektro sutrikimų rizikos grupę.

Vaiko tėvai ar globėjai turėtų atkreipti dėmesį į šiuos signalus, rodančius galimus vaiko raidos sutrikimus:

- vaikas nereaguoja (arba labai retai reaguoja) į savo vardą;
- vaiko kalbos įgūdžiai vystosi lėtai;
- vaikas neklauso nurodymų;
- kartais atrodo, kad vaikas yra kurčias ar neprigirdi;
- vaikas nerodo į daiktus, nemojuoja rankute atsiveikindamas (nedaro „ate-ate“);
- vaikas neseka tėvų žvilgsnio (nežiūri į daiktus, į kuriuos žiūri tėvai);
- vaikas dažnai kartoja keistus, neįprastus judesius (linguoja, sukasi, vėduoja ranka, keistai įtempia rankas ar liemenį, mėgsta „žvairuoti“);
- vaikas yra pernelyg aktyvus, nebendruojantis ar užsispyręs (priešinasi ką nors keisti, išmokti);
- vaikas nemėgsta prisilietimų, jautriai reaguoja į garsus, šviesą ar tam tikrus daiktus;
- kartais atrodo, kad vaikas nejaučia skausmo;
- vaikui išsivysto staigūs įniršio ir agresijos priepuoliai;
- vaikas nemoka žaisti su žaisliukais, naudoja juos ne pagal paskirtį;
- vaikas negali paaiškinti, ko jis nori;
- vaikas neatsako šypsena į šypseną ;
- vaikas nežiūri į akis, labiau domisi daiktais nei žmonėmis;
- vaikas nuolat kartoja tuos pačius veiksmus;
- vaikas atrodo labiau mėgsta žaisti/būti vienas;
- vaikas ima daiktus tik sau;
- pagal savo amžių vaikas atrodo labai nepriklausomas (neprisirišęs);
- vaikas tarsi gyvena savo pasaulyje;
- vaikas keistai prisirišęs prie kai kurių žaislų, daiktų ar taisyklių (pvz., visada rankoje laiko virvutę, prieš užsimaudamas apatines kelnaites privalo užsimauti kojines ir kita);
- vaikas didžiąją laiko dalį praleidžia tvarkydamas daiktus, dėliodamas juos į vieną liniją, dėstydamas juos tam tikra nekintama tvarka;
- vaikas nenoriai valgo, ragauja maistą (prieš tai pauosto arba stebi jo išvaizdą);
- vaikas bijo garsų (mašinų, siurblio, mikrobangų krosnelės užimo, muzikos ir kt.).

„Raudonos vėliavėlės“ ankstyvame amžiuje:

- 6 mėn. ir vyresnio amžiaus nesišypso arba nerodo džiaugsmingos veido išraiškos
- 9 mėn. ir vyresnio amžiaus neatsako jokių garsų, šypsena ar veido išraiška
- 12 mėn. ir vyresnio amžiaus nečiauska, neguguoja, nekalba savo vaikiška kalba
- 12 mėn. ir vyresnio amžiaus nerodo gestų (nerodo į ką nors, nemojuoja, negriebia ir kt.)
- 16 mėn. ir vyresnio amžiaus nesako nė vieno žodžio
- 24 mėn. ir vyresnio amžiaus savarankiškai neištaria 1–2 žodžių frazės (savarankiška kalba nelaikomas išgirstos frazės atkartojimas, pamėgdžiojimas, pokalbį turi inicijuoti pats vaikas);

- Praranda bet kokius turėtus kalbos ar socialinius įgūdžius, bendravimą bet kokiame amžiuje (regresija).

Autizmo sutrikimas pasireiškia kaip šių požymių **visuma**, kuri ženkliai paveikia komunikacinius ir socialinius vaiko įgūdžius trijose srityse:

- *Socialinės sąveikos sutrikimas*. Aiškus ir į akis krintantis sutrikusio abipusio bendravimo požymis, vaiko nesidomėjimas savo bendraamžiais, kitais vaikais, arba nemokėjimas su jais žaisti, bendrauti, palaikyti ilgesnį kontaktą.
- *Komunikacijos sutrikimas*. Autizmo spektro sutrikimų turintys vaikai dažnai nesuvokia neverbalinės komunikacijos, nežodinių ženklų – kūno kalbos, veido išraiškos, - kuriais yra perduodama žinia, jog kitas asmuo norėtų užmegzti tam tikrą ryšį arba norėtų jo išvengti. Autistiški vaikai supranta viską tiesiogiai, jie neturi intuicijos – vadinamojo šeštojo pojūčio, ir dažniausiai „nesuvokia“ jiems siunčiamos žinios bei patys negeba jos pasiųsti kitiems.
- *Ypatingas veiklos bei interesų nelankstumas*. Dažniausiai būna panirę į tą pačią, nuolat besikartojančią veiklą: tai vis tie patys, be fantazijos žaidžiami žaidimai; domėjimasis viena siaura sritimi, pavyzdžiui lipdukais, ir nesidomėjimas kitais žaislais; stiprus pasipriešinimas pokyčiams bei naujovėms; to paties maisto valgymas, to paties vaizdo klipo žiūrėjimas daugybę kartų.

Kadangi vaiko sutrikimai paprastai nepasireiškia staiga ir vieną dieną, neretai tėvams patiems sunku pamatyti ir pripažinti, kur vaiko elgesys dar atitinka vaiko unikalumo, „sunkaus charakterio“, ar „kaprizų“ kategoriją, ir kur prasideda riba, už kurios būtina specialistų konsultacijos ir pagalba.

Priešingai, nei buvo teigta iki šiol, autizmas gali būti gydomas (vaikų psichiatrė Aurima Dilienė (<https://mamoszurnalas.lt/lietaus-zmogutis/>)). Kuo anksčiau vaikas gauna pagalbą, tuo geresnės gali būti prognozės.

Galimybė patikrinti Šiuo metu vienas iš būdų patikrinti, ar vaikas nekenčia nuo autizmo – kreiptis į šeimos gydytoją ar pediatrą, kad gautų siuntimą specialisto konsultacijai. *Vaiko raidos* vertinimą galima atlikti mūsų miesto Ankstyvosios reabilitacijos skyriuje (ART) (VšĮ Marijampolės ligoninėje) arba, kilus nerimui dėl jūsų vaikučio problemų ir norint nustatyti jų priežastis bei įsitikinti, kad problemų priežastys yra kitos, galima kreiptis į Vaiko raidos centrus:

- 1) Vaikų ligoninė VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų filialas Vaikų reabilitacijos skyrius **Druskininkų „Saulutė“; telefonas +370 313 48685. Adresas:** Vytauto g. 2, Druskininkai.
- 2) LSMU **Kauno** klinikų filialas Vaikų reabilitacijos ligoninė „Lopšelis“, **telefonas: (8-37) 361196. Adresas:** Lopšelio g. 10, Kaunas 47180;
- 3) **Vilniaus** universiteto vaikų ligoninė, Vaiko raidos centras; **telefonas: (8-5) 212 5523** (Šiuo metu perkelta į Santaros klinikas).

Įvertinimo testai parenkami pagal vaiko amžių, raidos sutrikimą, fizines galimybes, raidos tyrimo tikslus.

Vyresni vaikai Vaiko raidos centre gali gauti raidos specialistų komandos konsultacijas, vaikų ir paauglių psichiatrai konsultuoja dėl elgesio ir emocijų problemų, o esant reikalui skiriamas ištyrimas ir gydymas Vaikų psichiatrijos dienos stacionare.

Parengė logopedė Daiva Muckuvienė